

BÖLÜM II

HIZLILIK: “ZİHİNSEL DEVRELERİN YILDIRIM HIZINDAKİ GÜZERGÂHI”

Hızlılık dersi, girişteki yönelim açısından farklılık gösterir. Hafiflik kavramında olduğu şekliyle bir giriş bölümü, bir açıklayıcı bilgi mevcut değildir, *in media res* olarak Calvino anlatmaya başlar.²¹ Hızlılık başlığını taşıyan ikinci ders için ortaçağ edebiyatından bir örnekle yola çıkar. İlginç olan, dalgalanmalar şeklinde aktarılan öykünün, tahmin edilemeyen ve beklenmeyen bir şekilde hızla ilerlemesidir. İlk dikkat çekici olan zincirin halkaları yani olağan dışılık düşüncesi ve ölüm ile yaşlılık temalarıdır. Bir nevi anlatı düzlemleri arasında bir geçişkenlik söz konusudur.

Hızlılık ögesi her ne kadar kavram olarak bir hareketi ifade eder gibi görünse de Calvino için edebi anlatımda bir tutarlılık ve tutumluluk ifadesidir. Kaldı ki altıncı ders olan “tutarlılık” ile organik olmayan bir bağ da mevcuttur. Bu noktada ilk altı çizilmesi gereken nokta neden-sonuç ilişkisi, onun ifadesi ile her şeyi karşıtıyla beraber düşünme yaklaşımıdır. Tıpkı Ahmet Hamdi Tanpınar’ın “Her şeyin zıddıyla maruf ve mümkün olduğu” ibaresi gibi.²² Calvino’nun zıt kavramlar ile ilgili tutumunun bağlantı noktasını Greimas’ta bulmak hatta bu tutum ile onun “karşıtlıklar karesi” arasında bağlantı kurmak da şaşırtıcı olmaz.²³ Zira Greimas’ın düşüncelerini Paris’te yakından tanıma imkânı bulur. Hatta Greimas’ın seminerlerinde “Science et metaphore chez Galilée” (Galileo’da Bilim ve Me-

21. Rizzarelli, Giovanna. (2003). “Le Lezioni americane di Italo Calvino: il testamento apocrifo”, *Paragone*, LIV, s. III, nn. 45-46-47, s. 164.

22. Tanpınar, Ahmet Hamdi. (2005). *Saatleri Ayarlama Enstitüsü*, İstanbul: Dergâh Yayınları, s. 18.

23. Greimas’ın “karşıtlıklar karesi” ile her bir Calvino kavramını incelemek ilgi çekici bir araştırma konusu olabilir.

tafor) başlıklı bir sunum da yapar.²⁴ Öyle ki bu neden-sonuç, karşılık yaklaşımı aslında mantık ilişkisi içerisinde ilerler. Neden-sonuç ve mantık ilişkisi Calvino'nun edebiyat anlayışı için bir zincirleme olaylar dizisi, bir dalgalanmalar ifadesi olarak karşılık bulur. Bu ifadenin uygulama kısmında karşımıza çıkan anlatım tekniği “tekrar/yineleme” ve “betimleme”dir. Her iki öge de onun için elzemdir.

Hızlılık kavramını irdelemeye şu satırları temel alarak başlayalım:

Diyebiliriz ki bir öyküde belirlediği andan itibaren, bir nesne özel bir güç kazanır, âdeta bir manyetik alan kutbuna, bir görünmez ilişkiler ağındaki bir düğüm noktası hâline gelir. Bir nesnenin simgeselliği az ya da çok belirgin olabilir, ama her zaman vardır. Bir anlatıda bir nesnenin her zaman sihirli bir nesne olduğunu söyleyebiliriz.²⁵

Söz konusu alıntıda görüldüğü üzere yineleme ve betimleme unsurlarını Calvino geniş çaplı bir simgesellik ile bağdaştırır. Göze çarpan her bir nesnenin bir anlamının, bir işlevinin ve hatta bir görevinin mevcut olması gerekir. Zira anlatı (edebiyat) için işlevi önemli kılan değer üretmesidir. Şunu da belirtmek gerekir ki Calvino'nun işlev yüklediği her bir öge, bizleri esas itibarıyla işlev yoluyla yeni bir değer üretme durumuna götürür. Edebiyat eserinde hiçbir şey tesadüfi veya şans eseri gerçekleşmez. Bağlantılar arasındaki o mevcut ilişki neden-sonuç/amaç-sonuç gibi farklı unsurlar düzleminde irtibat sağlar. Bu durum da bizi, daha önce sözünü ettiğimiz yere, bir bağlantılar sistemine, bir ilişkiler ağına götürür. Bu düşünceden hareketle, Calvino için hızlılık aslında edebi anlatımda neden-sonuç arasındaki mesafeyi aktarma şeklini ifade eder. Bir anlamda, basit bir şekilde ifade edilecek olursa hızlılık esas itibarıyla anlatı zama-

24. “Science et metaphore chez Galilée” başlıklı dersi/okumayı Calvino 1983 yılında Greimas'ın isteği üzerine gerçekleştirebilir. O dönemde Greimas bir ay süre ile “directeur d'études” [Araştırma Direktörü] unvanı ile l'École des Hautes di Paris'nin başındadır.

25. Calvino, *Amerika Dersleri*, ss. 46-47.

nının işlenmesidir. Bir başka ifadeyle, hızlılık değerini zaman kavramının irdelenmesi olarak tanımlayabiliriz. Nitekim yazarın hemen dersin başında belirttiği ortaçağ öyküsünden hareketle bir tespitle bulunduğu şu satırlar bizi içine çeker:

Barbey d'Aureville'nin aktardığı biçimi yeğliyorum; bu biçimi gizi anlatının ekonomisinde yatıyor: olaylar, sürelerinden bağımsız olarak, birer nokta biçimini alıyor; düz çizgi parçaları, kesintisiz bir hareketi yansıtan zikzak bir desen içinde, bu noktaları birbirine bağlıyor.²⁶

Pasajda görüldüğü üzere bir ilişkiler ağına tanıklık ediyoruz. Nokta ve çizgilerin meydana getirdiği bir anlam ağı içerisinde, bağlantıların bir araya gelmesinden doğan bir anlatım tekniği söz konusudur. "Anlatı ekonomisi" tabiriyle Calvino'nun altını çizmek istediği nokta, okura "anlam üretme" konusunda çok daha fazla olanak sağlanmasıdır.²⁷ Ardından tespitini daha ileri bir noktaya taşıyarak şu satırları kaleme alır:

Bununla, hızın kendi içinde bir değer olduğunu söylemek istemiyorum: Anlatının zamanı, geciktirici, döngüsel ya da durağan olabilir. Her durumda, anlatı süreyle ilgili bir işlemdir, zamanın akışı üzerinde (onu daraltarak ya da yayarak) etkisini gösteren bir büyüdür.²⁸

Zaman ile ilgili bu cümlelerden yola çıkarak Calvino, bizlere aslında anlatının temel yapı taşlarını işaret eder: ilki, zaman ister anlatı zamanı ister okur zamanı ister yazar zamanı olsun, edebiyatın ilk uğraşı zamandır. Bir yönüyle hem yazarın hem de eserin (edebi üretimin) sonsuzluğu yakalamak ve ölümsüzlüğe ulaşmaktır. Zaman bir anlamda kalıcılık ve kolayca anlaşılabilceği üzere sonsuzluk katmanlarını da içerir. Zaman konusundan yola çıkarak Calvino, bizleri sonsuzluk düşüncesine ve İtalyan filozof-şair Leopardi'ye taşır.

26. Calvino, *Amerika Dersleri*, s. 48.

27. Hiç şüphesiz bir kez daha akla Eco'nun fikirleri gelmektedir.

28. Calvino, *Amerika Dersleri*, s. 48.